

मानवी अधिकाराचा जागतिक जाहीरनामा

भूमिका

ज्या अर्थी मानव कुटुंबातील सर्व व्यक्तींची स्वाभाविक प्रतष्ठा व त्यांचे समान व अहरणीय अधिकार यांना मान्यता देणे हा जगांत स्वातंत्र्य, न्याय व शांतता यांच्या प्रस्थापनेचा पाया होय,

ज्या अर्थी, मानवी अधिकारांची अवहेलना व अप्रतष्ठा झाल्याने अमानुष कृत्ये घडून आली आणि त्यायोगे मानवजातीच्या सदसद्विकबुद्धीवर भयंकर आघात झाला आहे, आणि म्हणून मानवांना भाषण-स्वातंत्र्याचा व श्रद्धास्वातंत्र्याचा उपभोग घेता येईल व भीतरी गरज यांपासून त्यांची मुक्तता होईल अशा जगाची उभारणी करणे ही सामान्य लोकांची सर्वोच्च आकांक्षा म्हणून घोषित करण्यात आली आहे,

ज्या अर्थी, जुलूम व दडपशाही यांवरील अखेरचा उपाय म्हणून मानवाला बंड करणे भाग पडू नये यासाठी मानवी अधिकारांचे संरक्षण कायद्याने करणे अत्यावश्यक आहे,

ज्या अर्थी, राष्ट्र राष्ट्रंमध्ये मतिस्वाचे संबंध वृद्धगित करण्याच्या कार्यास चालना देणे अत्यावश्यक आहे,

ज्या अर्थी, संयुक्त राष्ट्रसंघटनेतील सदस्य-राष्ट्रांनी सनदेत मूलभूत मानवी अधिकार मानवाची प्रतष्ठा व महत्त्व स्त्रीपुरुषांचे समान अधिकार यांवरील आपवी श्रद्धा नशियपूर्वक पुन्हा व्यक्त केली आहे आणि अधिकाधिक स्वातंत्र्याच्या वातावरणात सामाजिक प्रगती घडवून आणण्याचा व जीवनमान सुधारण्याचा निर्धार केला आहे,

ज्या अर्थी, सदस्या राष्ट्रांनी, संयुक्त राष्ट्रसंघटनेच्या सहकार्याने, मानवी अधिकारांना व मूलभूत स्वातंत्र्यास जागतिक प्रतष्ठा प्राप्त करून देण्याचे आणि त्यांचे पालन करण्याचे ध्येय साध्य करण्याची प्रतज्ञा केली आहे,

ज्या अर्थी, या प्रतज्ञेच्या परिप्रेक्ष्यात, उक्त अधिकार व सार्वत्रिक सर्व प्रकारचे स्वातंत्र्य यांच्याबाबत जाणीव होणे अत्यंत महत्त्वाचे आहे, त्या अर्थी आता

ही साधारण सभा

हा मानवी अधिकारांचा जागतिक जाहीरनामा

सर्व लोकांसाठी ध्येयसिद्धीचा एक समान आदर्श म्हणून उद्घोषित करते व त्यासाठी प्रत्येक व्यक्तीने व समाजातील प्रत्येक घटकाने हा जाहीरनामा सतत डोळ्यापुढे ठेवून अध्यापन व शक्तिपण यांच्या द्वारे या अधिकारांचा व स्वातंत्र्याचा मान राखला जाण्यासाठी आणि राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय अशा प्रागतिक स्वरूपाच्या उपाययोजनांच्या द्वारे, सदस्य राष्ट्रांच्या लोकांमध्ये व त्यांच्या क्षेत्राधिकाराखालील प्रदेशातील लोकांमध्ये त्यांना जागतिक मान्यता मिळवून देण्यासाठी व त्यांचे परिणामकारक पालन केले जाण्यासाठी प्रयत्न केला पाहिजे.

कलम १ :

सर्व मानवी व्यक्तींजिनमतःच स्वतंत्र आहेत व त्यांना समान प्रतष्ठा व समान अधिकार आहेत. त्यांना वचिरशक्ति व सदसद्विकबुद्धी लाभलेली आहे. व त्यांनी एकमेकांशी बंधुत्वाच्या भावनेने आचरण करावे.

कलम २ :

या जाहीरनाम्यात नमूद केलेले सर्व अधिकार व सर्व प्रकारचे स्वातंत्र्य प्रत्येकास आहे व त्या बाबतीत वंश, वर्ण, स्त्रीपुरुषभेद, भाषा, धर्म, राजकीय कवि इतर मतप्रणाली राष्ट्रीय कवि सामाजिक मूलस्थान संपत्ति, जन्म कवि इतर दर्जा यासारखा कोणताही भेदभाव केला जात नाही.

आणखी असे की, एखादी व्यक्ती ज्या देशाची कवि प्रदेशाची रहिवासी असेल त्या देशाच्या कवि प्रदेशाच्या, मग तो देश कवि प्रदेश स्वतंत्र असो, विश्वस्त व्यवस्थेखालील असो, स्वायत्त शासन नसलेला असो कवि कोणत्याही प्रकारच्या सार्वभौमत्वाखालील असो, राजकीय, क्षेत्राधिकारात्मक कवि आंतरराष्ट्रीय दर्जाच्या कारणास्तव कोणताही भेदभाव करता कामा नये.

कलम ३ :

प्रत्येकास जगण्याचा, स्वातंत्र्य उपभोगण्याचा व सुरक्षित असण्याचा अधिकार आहे.

कलम ४ :

कोणालाही गुलामगरीत कवि दास्यात ठेवता कामा नये; सर्व प्रकारच्या गुलामगरीस व गुलामांच्या व्यापारास मनाई-करण्यात आली पाहिजे.

कलम ५ :

कोणाचाही छिळ करता कामा नये कवि त्यास क्रूर, अमानुष कवि कमीपणा आणणारी बागणूक कवि शक्ति देता कामा नये.

कलम ६ :

प्रत्येकाला सर्वत्र कायद्याच्या दृष्टीने माणूस म्हणून मान्यता मिळण्याचा अधिकार आहे.

कलम ७ :

सर्व लोक कायद्याच्या दृष्टीने समान आहेत व कोणताही भेदभाव न करता कायद्याचे समान संरक्षण मिळण्याचा त्यांना हक्क आहे. या जाहीरनाम्याचे उल्लंघन करून कोणत्याही प्रकारचा भेदभाव झाल्याच्या बाबतीत व असा भेदभाव करण्यास च्यावणी देण्यात आल्याच्या बाबतीत सर्वाना समान संरक्षण मिळण्याचा हक्क आहे.

कलम ८ :

घटनेने कवि कायद्याने दिलेल्या मूलभूत हक्कांचा भंग करण्याच्या कृत्यांच्या बाबतीत सक्षम राष्ट्रीय अधिकारणा मार्फत परिणाम-कारक उपाययोजना करण्याचा प्रत्येकास अधिकार आहे.

कलम ९ :

कोणालाही स्वच्छंदतः अटक, स्थानबद्ध कवि हद्दपार करता कामा नये.

कलम १० :

प्रत्येकाला समान भूमकिवरून त्याचे अधिकार व जबाबदारी नश्वित करणाऱ्या संबंधात कवि त्याच्यावरील कोणत्याही दंडनीय आरोपाचा न्यायनिरणय करणाऱ्या संबंधात स्वतंत्र व निष्पक्षपाती अधिकारणामार्फत न्याय्य व जाहीर सुनावणी केली जाण्याचा हक्क आहे.

कलम ११ :

दंडनीय अपराधाचा आरोप ज्यावर ठेवण्यात आला आहे अशा प्रत्येक इसमास जाहीर न्याय चौकशीत तो दोषी असल्याचे सिद्ध होईपर्यंत, तो निरपराध आहे असे गृहीत धरले जाण्याचा अधिकार आहे. अशा न्याय्य चौकशीत त्याचा बचावासाठी आवश्यक असलेली सर्व प्रकरणी हमी त्यास देण्यात आलेली असली पाहिजे.

जे कोणतेही कृत्य कवि वर्तन ज्या वेळी घडले त्या वेळी जर ते राष्ट्रीय कवि आंतरराष्ट्रीय कायद्याने दंडनीय अपराध ठरत नसेल तर त्या कृत्याच्या कवि वर्तनाच्या संबंधात कोणत्याही दंडनीय अपराधाचा दोषी म्हणून समजता कामा नये. त्याचप्रमाणे दंडनीय अपराध घडला असेल त्या वेळी त्याबद्दल जी शक्ती करणाऱ्यांजी असेल त्या शक्तीपेक्षा अधिक कडक शक्ती त्यास देता कामा नये.

कलम १२ :

कोणाचेही खाजगी जीवन, त्याचे कुटुंब, घर अथवा त्याचा पत्रव्यवहार यांच्या संबंधात स्वच्छंद ढवळाढवळ होता कामा नये; त्याचप्रमाणे त्याची प्रतष्ठा कवि नावलौकिक यावर हल्ला होता कामा नये. अशी ढवळाढवळ कवि हल्ला झाल्यास त्यावरिद्ध प्रत्येकास कायद्याने संरक्षण मिळण्याचा अधिकार आहे.

कलम १३ :

प्रत्येकास प्रत्येक राष्ट्राच्या हद्दीत संचार व वास्तव्य करणाऱ्याचे स्वातंत्र्य असण्याचा अधिकार आहे.

प्रत्येकास स्वतःचा देश धरून कोणताही देश सोडून जाण्याचा अथवा स्वतःच्या देशात परत येण्याचा अधिकार आहे.

कलम १४ :

प्रत्येकास छळापासून मुक्तता करून घेण्यासाठी इतर देशात आश्रय मिळविण्याचा व तो उपभोगण्याचा अधिकार आहे.

अराजकीय स्वरूपाच्या गुन्ह्यांच्या संबंधात अथवा संयुक्त राष्ट्र संघटनेच्या उद्दिष्टांशी व तत्वांशी विरुद्ध असलेल्या कृत्यांच्या संबंधात वस्तुतः उद्भवलेल्या खटल्यांच्या बाबतीत प्रस्तुत अधिकाराचा आश्रय घेता येणार नाही.

कलम १५ :

प्रत्येकास राष्ट्रीयत्व मिळण्याचा अधिकार आहे.

कोणाचेही राष्ट्रीयत्व स्वच्छंदतः हरिवून घेतले जाता कामा नये. तसेच कोणासही आपले राष्ट्रीयत्व बदलण्याचा अधिकार नाकारता कामा नये.

कलम १६ :

वयात आलेल्या पुरुषांना व स्त्रियांना वंश, राष्ट्रीयत्व अथवा धर्म यांचे कोणतेही बंधन, कोणताही निबंध न ठेवता विवाह करणाऱ्या व कौटुंबिक जीवन जगण्याचा अधिकार आहे. विवाहाच्या संबंधात वैवाहिक जीवन चालू असताना आणि विवाह वच्छेदनाच्या वेळी त्यांना समान अधिकार मिळण्याचा हक्क आहे.

नियोजित जोडीदारांनी स्वेच्छेने व पूर्ण संमती दिली असेल तरच विवाह करावा.

कुटुंब हे समाजाचा एक स्वाभाविक व मूलभूत सामूहिक घटक आहे. व त्यास समाजाकडून आणि शासनाकडून संरक्षण मिळण्याचा हक्क आहे.

कलम १७ :

प्रत्येकास एकट्याच्या नावावर तसेच इतरांबरोबर मालमातृ धारण करणाऱ्याचा अधिकार आहे.

कोणाचीही मालमत्ता स्वच्छंदतः हरिवून घेतली जाता कामा नये.

कलम १८ :

प्रत्येकास विचारस्वातंत्र्य, आपल्या सदसद्विकबुद्धीनुसार वागण्याचे स्वातंत्र्य असण्याचा अधिकार आहे या अधिकारात स्वतःचा धर्म अथवा श्रद्धा बदलण्याच्या स्वातंत्र्याचा आणि एकट्याने वा इतरांसह सामुदायिकरीत्या आपला धर्म अथवा श्रद्धा, शक्तिवृत्ती, व्यवहारात, उपासनेत व आचरणात जाहीर रीतीने अथवा खासगी रीतीने व्यक्त करणाऱ्याचा स्वातंत्र्याचा समावेश होतो.

कलम १९ :

प्रत्येकास मतस्वातंत्र्य व भाषणस्वातंत्र्य असण्याचा अधिकार आहे. या अधिकारात कोणतीही ढवळाढवळ न होता मत बाळगणाऱ्याच्या स्वातंत्र्याचा. तसेच कोणत्याही माध्यमातून व सीमांचा विचार न करता माहिती व विचार ग्रहण करणाऱ्याचा प्रयत्न करणे, ती मिळविणे व इतरांना ती देणे यासंबंधीच्या स्वातंत्र्याचा समावेश होतो.

कलम २० :

प्रत्येकास शांततापूर्ण सभा स्वातंत्र्य व संघटना असण्याचा अधिकार आहे.

कोणावरही कोणत्याही संघटनेचा सभासद होण्याची सक्ती असता कामा नये.

कलम २१ :

प्रत्येकास आपण स्वतः अथवा आपल्या इच्छेनुसार विवडलेल्या आपल्या प्रतिनिधिमार्फत आपल्या देशाच्या शासनात भाग घेण्याचा अधिकार आहे.

प्रत्येकास आपल्या देशाच्या शासकीय सेवेत प्रवेश मिळण्याचा समान अधिकार आहे.

जनतेची इच्छा ही शासकीय प्राधिकाराचा पाया असली पाहिजे. जनतेची ही इच्छा व समान व सार्वत्रिक मतदानाच्या अधिकारावर आधारलेल्या

नयितकालकि व खरयाखुर्या नविडणुकांद्वारे व्यक्त झाली पाहजि व या नविडणुका गुप्त मतदानपद्धतीने अथवा त्यासारख्याचा नधिबॅरहति पद्धतीने धेतल्या पाहजित.

कलम २२ :

प्रत्येकास समाजाचा एक घटक या नात्याने सामाजिक सुरक्षितता प्राप्त करून घेण्याचा अधिकार आहे आणि राष्ट्रीय प्रयत्न व आंतरराष्ट्रीय सहकार्य यांच्या द्वारे व प्रत्येक राष्ट्राच्या व्यवस्थेनुसार व साधनसंमतीनुसार आपल्या प्रतष्ठेस व आपल्या व्यक्तिमत्त्वाच्या मुक्त विकासासाठी अनिवार्य असलेले आर्थिक, सामाजिक व सांस्कृतिक अधिकार संपादन करण्याचा हक्क आहे.

कलम २३ :

प्रत्येकास काम मिळण्याचा, आपल्या इच्छेनुसार काम मिळण्याचा, कामाच्या न्याय्य व अनुकूल शर्तीचा फायदा मिळण्याचा व बेका रीपासन संरक्षण मिळण्याचा अधिकार आहे.

कोणत्याही प्रकारे भेदभाव न करता प्रत्येकास समान कामावदल समान वेतन मिळण्याचा अधिकार आहे.

काम करणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तीस स्वतःला व आपल्या कुटुंबाला मानवी प्रतष्ठेस साजेसे जीवन ज्या योगे जगता येईल असे न्याय्य व योग्य पारिश्रमिक व जरूर लागल्यास त्याशुवाय सामाजिक संरक्षणाची इतर साधने मिळण्याचा अधिकार आहे.

प्रत्येकास आपल्या हतिसंबंधांच्या संरक्षणार्थ संघ स्थापन करण्याचा व त्याचा सदस्य होण्याचा अधिकार आहे.

कलम २४ :

वाजवी मर्यादा असलेले कामाचे तास व ठराविक मुदतीने पगारी सुट्या धरून प्रत्येकास विश्रांति व आराम मिळण्याचा अधिकार आहे.

कलम २५ :

प्रत्येकास स्वतःचे व आपल्या कुटुंबाचे आरोग्य व स्वास्थ यांच्या दृष्टीने समुचित राहणीमान राखण्याचा अधिकार आहे. यामध्ये अनन, वस्त्र, निवारा, वैद्यकीय मदत व आवश्यक सामाजिक सोई या गोष्टींचा अंतर्भाव होतो. त्याचप्रमाणे बेकारा, आजारपण, अपंगता वैधव्य कवि वार्धक्य यामुळे कवि त्याच्या आवाक्याबाहेरील परिस्थितीमुळे उदरनिर्वाहाचे दुसरे साधन उपलब्ध नसल्यास सुरक्षितता मिळण्याचा अधिकार आहे.

माता व मुले यांना वशिष्ट देखरेख व मदत मिळण्याचा हक्क आहे: सर्व मुलांना मग ती औरस असोत कवि अनौरस, असोत सारखेच सामाजिक संरक्षण मिळाले पाहजि.

कलम २६ :

प्रत्येकास शक्तिपण मिळण्याचा अधिकार आहे. निदान प्राथमिक व मूलावस्थेतील शक्तिपण मोफत असले पाहजि. माध्यमिक शक्तिपण सक्तीचे असले पाहजि. तांत्रिक व व्यावसायिक शक्तिपण सर्वसाधारणपणे उपलब्ध करून देण्यात आले पाहजि आणि उच्च शक्तिपण गुणवत्तेप्रमाणे सर्वाना सारखेच उपलब्ध असले पाहजि.

ज्यायोगे मानवी व्यक्तिमत्त्वाचा संपूर्ण विकास साधेल व मानवी अधिकार आणि मूलभूत स्वातंत्र्य यावर्षीची आदरभावना दृढ होईल अशी शक्तिपणाची दृष्टी असली पाहजि. तसेच शक्तिपणाने सर्व राष्ट्रांमध्ये आणि वांशिक कवि धार्मिक गटांमध्ये सलोखा, सहमिणुता व मैत्री वृद्धीगत झाली पाहजि. शवाय त्यायोगे शांतता राखण्यासंबंधीच्या संयुक्त राष्ट्रांच्या कार्यास चालना मिळाली पाहजि.

आपल्या मुलांना कोणत्या प्रकारचे शक्तिपण देण्यात यावे हे ठरविण्याचा पूर्वाधिकार मातापत्यांना आहे.

कलम २७ :

प्रत्येकास समाजातील सांस्कृतिक जीवनात मोकळेपणाने भाग घेण्याचा कलांचा आनंद उपभोगण्याचा आणि वैज्ञानिक प्रगति व तर्क्यापासून मिळणारे फायदे यांत सहभागी होण्याचा अधिकार आहे.

आपण निर्माण केलेल्या कोणत्याही वैज्ञानिक, साहित्यिक कवि कलात्मक कृतीपासून नपिपन्न होणाऱ्या नैतिक व भौतिक हतिसंबंधांना संरक्षण मिळण्याचा प्रत्येकास अधिकार आहे.

कलम २८ :

ह्या जाहीरनाम्यात ग्रथित केलेले अधिकार व स्वातंत्र्य पूर्णपणे साध्य करता येतील अशा सामाजिक व आंतरराष्ट्रीय व्यवस्थेचा प्रत्येकास हक्क आहे.

कलम २९ :

समाजामध्येच आपल्या व्यक्तिमत्त्वाचा विकास पूर्णपणे व निर्विधरणे करता येत असल्यामुळे प्रत्येक व्यक्तीची समाजाप्रत काही कर्तव्ये असतात.

आपले अधिकार व स्वातंत्र्य यांचा उपभोग घेताना इतरांचे अधिकार व स्वातंत्र्य यास योग्य मान्यता मिळाली व त्यांचा योग्य तो आदर राखला जावा आणि लोकशाही समाजव्यवस्थेत नीतमिता, सार्वजनिक सुव्यवस्था व सर्वसाधारण लोकांचे कल्याण यासंबंधातील न्याय्य अशा आवश्यक गोष्टी पूर्ण केल्या जाव्यात या आणि केवळ याच कारणा साठी कायद्याने ज्या मर्यादा धालून दिल्या असतील त्याच मर्यादांच्या अधीन प्रत्येक व्यक्तीस रहावे लागेल.

संयुक्त राष्ट्रांचे उद्देश व तत्त्वे यांच्याशी वरिधी ठरेल अशा रीतीने ह्या अधिकारांचा व स्वातंत्र्याचा कोणत्याही किरता स्थितीत वापर करता कामा नये.

कलम ३० :

ह्या जाहीरनाम्यात ग्रथित केलेल्या अधिकारांपकी कोणतेही अधिकार व स्वातंत्र्ये नष्ट करण्याच्या उद्देशाने कोणतेही हालचाल करण्याचा कवि कोणतेही कृत्य करण्याचा अधिकार कोणत्याही राष्ट्रास, गटास कवि व्यक्तीस आहे असे ध्वनित होईल अशा रीतीने ह्या जाहीरनाम्यातील कोणत्याही मजकुराचा अर्थ लावता कामा नये.